

TOPLUMSAL YAPININ AYNASI OLARAK SİNEMA: SÖYLEM VE ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZ YÖNTEMLERİNE GÖRE AYLA FİLMİNİN ÇÖZÜMLEMESİ*

*Dr. Erhan YILDIRIM***

Özet

Sinema, sanatın ve estetiğin desteği ile toplumun içinde cereyan eden toplumsal olaylara, hareketlere ışık tutarak yaşanılanları gösterebilme, izleyicileri harekete geçirebilme özelliğine sahiptir. Bunu gerçekleştirirken toplumsal olayların görünmeyen yanını gösterebilme, fark edilmeyenleri fark ettirebilme becerisine sahiptir.

Sanatın içinde fiziksel gerçekliği aktarma konusunda başka bir sanat dalının sahip olmadığı bir nesnellığe sahip olduğu düşünülen sinemanın, fiziksel gerçekliği olduğu gibi aktarmak suretiyle, seyircinin yüzeyin altında yatan gerçeği kavrayacağına inanılmaktadır. Sinema gerçeği ortaya koyarken kendi dilini kullanır. Kendi dilini kullanan sinema, sinema gerçeğini gerçekle anlatan bir sanat olarak karşımıza çıkar. Sinemanın içeriği, yaşanılan zamanın inançlarını, tavırlarını ve değerlerini yansıtır. Sinemada gösterilen şeyler, gösterilenin toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel, ideolojik, estetik vb. gösterinin etkin bir biçimde geçtiği dönemin tarihsel, dönemsel ve toplumsal özelliklerine göre belirlenir. Burada da sinemanın sosyolojik yapısı ortaya çıkar ki bu da sinemanın toplumbilimini oluşturur. Sinema toplumbiliminin içinde toplumsal olaylar, olgular ve hareketler vardır.

Toplum insanın ürünüdür, insanda toplumun ürünüdür. Dolayısıyla aralarında karşılıklı bir neden sonuç ilişkisi ve etkileşim vardır. Bu etkileşim sonucunda toplumun dinamikleri harekete geçer. Bu hareket toplumsal olayları ve dinamikleri ortaya çıkartır. Bu dinamikler toplumsal olaylara sebebiyet verir. Bu çalışmada yer verilen örnek toplumsal olay Kore savaşında yaşanmış gerçek olaylardır.

Bu çalışmanın amacı, film yaratıcılarının ortaya koyduğu gerçeklik ile toplumsal gerçeklik arasındaki farklar nelerdir? Sorusunun cevabını Ayla filmi üzerinden verebilmektir. Toplumsal yapının aynası olduğu düşünülen sinema konusu teorik çerçevede ele alınmıştır. Çalışmaya örnek olarak seçilmiş film Ayla'nın çözümlemesi söylem ve eleştirel söylem analizi çerçevesinde yapılmıştır.

Çalışmanın sonuç bölümünde Ayla filminde Türk insanının yapısı sevgi üzerinden, meslek aşkı üzerinden, adamlık ve insanlık üzerinden verilmiştir. Milliyetçiliğin özünde de olan bu konular filmin ana temasını oluşturmuştur. Ayla'nın olay örgüsünün iskeletini oluşturan milliyetçi temaların sunumunda estetiğin öğeleri filmi keyifle izlenecek bir sanat eseri haline getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Yapı, Sinema, Gerçeklik

CINEMA AS THE REFLECTION OF SOCIAL STRUCTURE: ANALYSIS OF AYLA THE MOVIE THROUGH DISCURSIVE AND CRITICAL DISCURSIVE METHODS

Abstract

Cinema has the power to move the audience by shedding light to social events and movements with the help of art and aesthetics While doing so, there is the skill of cinema to show the unexpected and ignored side of any social event.

Cinema has the ability and objectivity to reflect any physical reality which no other branch of art can ever do; by reflecting the physical reality as it is, the audience will comprehend what is beneath the surface. When putting the reality forth, cinema uses its own language. As it is using its own language, cinema is the branch of art that tells its truth through reality. The concept reflects the beliefs, attitudes and manners of its time. The things shown in the cinema are determined in accordance with the social, political, economical, cultural, ideological, aesthetical and such features of the plot and time of the main event. Here, one can see the social structure of the

* Bu çalışma, Erhan Yıldırım'ın Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Sinema ABD'de Prof. Dr. Aytakin Can danışmanlığında tamamlamış olduğu 'Toplumsal Gerçeğin Sunumunda İdeolojik ve Estetik Boyutu İle Politik Sinema' isimli doktora tezinden üretilerek hazırlanmıştır.

** Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon Sinema Bölümü, erhany@erciyes.edu.tr

cinema that creates the basis for sociology of cinema. In the sociology of cinema, there are social events, concepts and movements.

Society is a product of human and human is a product of society. Therefore, there is a cause and effect relationship between the two. As a result of this interaction, social dynamics are activated. And, this reveals social events and dynamics. There dynamics trigger social events. The sample social event studied in this paper is based on real events occurred in Korea War.

The purpose of this paper is to find answers to the question “What are the differences between the social reality and the reality presented in the movie Ayla?” The analyses on Ayla the movie were performed through Discursive and Critical Discursive methods.

In the conclusion part of the study, the characteristics Turkish people in Ayla the movie were reflected through love, humanity and professional ethics. These concepts that are closely related to nationalism were the basis for the movie. Representation of nationalistic features in the plot of Ayla the movie was supported with aesthetic elements that can be in a movie to make it a real piece of art.

Keywords: *Social Structure, Cinema, Reality*

Giriş

Kolker (2011: 11) “...aslında gerçeklik orada bir yerlerde, bizden ayrı olarak var olan bir şey değildir. Gerçeklik kendimizle bizler arasında ve gerçek dediğimiz kültürün geri kalanıyla yaptığımız bir sözleşmedir” der. Gerçekliğin biz ve ben arasındaki merkezde olduğunu söyleyen Kolker’e göre; gerçekliğin tanımında hepimizin hemfikir olduğu bir yan vardır. O da yaşadığımız dünyanın tüm insanlık için ortak bir dünya olduğu gerçeğidir. Yaşanılan bu dünyada insanların ortak paydayı genişletmesi dünyayı biraz daha anlaşılır ve anlamlı kılmaktadır. Ortak paydanın genişlemesine imkan sağlayan unsurların başında da kültür ve sanat gelmektedir.

Yaşamış olduğumuz dünya toplumsal gerçeğin kendisidir. İnsanlık, bu anlamlar ve kültür dünyasında hem fiziksel hem kültürel anlamda ortak yaşamaktadır. Ortak dünya, toplumsal varoluşun kendisi ve de ruhudur. Bu ruhun yaşayabilmesi için bireyin bir ailenin ve/veya bir toplumun üyesi olarak kendisini oraya ait hissetmesi önemlidir. Aidiyet sadece toplumun değil, aynı zamanda dünyanın da kurucu ilkesi, onun sürekliliğini sağlayan bir duygudur. Bu duygu ile hareket eden bireylerin yaşadığı dünya aslında hayatın kendisidir. Bunu resmeden ise sanattır. Sanat dalları içinde en etkili yansıtma aracı ise sinemadır.

Yaşanılan dünyanın önemli bir yansıtma aracı olan sinema, hem yaşanılan döneme tanıklık etmesi, hem geleceğe projeksiyon tutması hem de hayatın fotoğrafını çekmesi adına önemlidir. Bu noktada sinemanın yalnızca duygu ve düşüncelerin açığa çıkmasına yardımcı olan bir araç olması değil, toplumsal, kültürel ve tarihsel gerçeğin anlatımında bir yol gösterici, bir belge niteliği taşıması, bireylere ve topluma kılavuz olmasının da altının çizilmesi gereklidir.

Sinema içinden çıktığı toplumun yaşananlarını ve gerçeklerini gösterirken geçmişi ve olanları yansıtarak bir nevi belge niteliği taşımaktadır. Geçmişte olanlar ve yaşananlar toplum içinde gerçekleşmektedir. İnsan toplum içinde birey olabilmekte ve hayatını biçimlendirmektedir. Bu oluşum içinde bireyin sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel yeri ve konumu belirleyici olmaktadır. Bu dün olan, yarında insanların karşılaşacakları olaylar ve konulardır. Sinema toplum bilimi göstermiştir ki, sinema insanların tutumlarını, düşüncelerini ve davranışlarını değiştirebilmekte, kamuoyu oluşturabilmektedir (Güçhan, 1992: 22).

Sinema filmi, sadece yönetmenin ve diğer çalışanların bir ürünü değil, filmi üretenlerle birlikte içinden çıktığı toplumun bir ürünüdür (Yaylagül, 2004: 232).Toplumun bir ürünü

olduğu düşünölen sinema filmlerinde, filmlerin üretildiğı ölkelerin sosyo-ekonomik ve kültürel yapıları farklı olduğı için, sanat yapıtları da farklı olacaktır. Bu bağlamda da filmin içinden çıktığı toplumun ekonomik temeline, sosyal yapısına, düşünce sistemine ve sanat geleneklerine bakmak gerekir. Çalışmada örnek film olarak seçilen Ayla filminde tam 67 yıl önce gerçekleşen Kore Savaşı, Türk Toplumunun sosyal yapısını, düşünce sistemini ve kültürel değerlerini tüm dünya ölkelerine göstermiştir. Bu gösterim Ayla filmiyle perçinlenmiş ve dünya kamuoyuna Türk insanının, Türk askerinin mertliğini, adanlığını sergilemiştir.

Toplumsal yapının aynası olan sinema konusu ele alınırken toplum ve toplumsal olaylara yön veren şeylerin toplumsal dinamikler olduğunu söylemek mümkündür. Sinema, toplumsal dinamiklerin topluma sunumunda çok önemli bir görev üstlenmektedir, “gerçeğin sunumunu”. Ayla filmindeki gerçek, 67 yıl önce olmuş bir savaşın ortasındaki insanlık ve vatan sevgisi gerçeğidir.

Bu çalışma toplum içinde yaşanan gerçekleri anlatma kaygısı taşımadığı gibi, toplum içinde cereyan eden olumsuzlukları sinema üzerinden gösterme gibi bir çaba da gütmemektedir. Bu çalışmada toplumun aynası olan sinemanın toplumsal gerçeği sunumunda konuları, olayları, olguları, objeleri, nesnelere, kavramları kısaca şeyleri nesnel, tarafsız bir bakış açısıyla sunup/sunamadığını anlayabilmeyi ve sinemanın ele aldığı konuları tartışmaya açmayı amaçlamaktadır.

1. Toplumsal Yapının Aynası Olarak Sinema

“İnsan var olduğı günden bu yana gerçek dünyanın benzerini inşa etmeye çalışmaktadır. Andre Bazin’e göre bu tümüyle ruh bilimsel bir istektir. İnsan ölümsüzlüğün ardında olduğı için gerçeğin benzerini yaratmaya çaba göstermektedir” (Büker, 2012: 13). Büker’in sözünü ettiği gibi, insan yaşadığı dünyanın benzerini yaratmaya çalışırken bunu sanatı kullanarak gerçekleştirmeye çalışır. Sanatın içinde fiziksel gerçekliği aktarma konusunda başka bir sanat dalının sahip olmadığı bir nesnellığe sahip olduğı düşünölen sinemanın, fiziksel gerçekliği olduğı gibi aktarmak suretiyle, seyircinin yüzeyin altında yatan gerçeği kavrayacağına inanılmaktadır. Çünkü sinema: bir kişinin, bir gurubun, ya da içinde var olduğı toplumun bir nesnesi olarak bunlar hakkında bir gerçeği ortaya koyabilir. Sinema gerçeği ortaya koyarken kendi dilini kullanır. Kendi dilini kullanan sinema, sinema gerçeğini gerçekle anlatan bir sanat olarak karşımıza çıkar. Sözlü dillerde gerçeğin yerine simgesinin, sinemada ise kendisinin geçtiğini Paolo Passolini şöyle açıklamaktadır;

“Bir göstergeler dizgesi olarak sinemayı incelediğimizde, onun yazılı ya da sözlü dilin tam tersine uzlaşım sal ve simgesel bir dil olmadığı, gerçeği simgelerle değil, gerçeğin kendisiyle anlattığı sonucuna vardım. Şu ağacı anlatmak istersem onu kendisiyle anlatırım. Sinema gerçeği, gerçekle anlatan bir sanat, öyleyse şu soru sorulabilir:

Sinema ile gerçek arasındaki ayırım ne?

Gerçekten hiçbir şey...

Sinema beni her zaman gerçek düzleminde, gerçeğin tam ortasında kalmaya zorluyor. Film çekerken gerçeğin içindeyim, ağaçların, insanların arasında. Yazında olduğı gibi, gerçekle benim aramda simgesel ya da uzlaşım sal bir süzgeç yok. Bundan dolayı uygulamada sinema gerçeğe olan sevgimin patlaması” (Heath’den Akt.: Büker, 2012: 51).

Paolo Passolini'nin sözünü ettiği gerçeklik, öznel bakış ile nesnel olayların fotoğraflanması gibidir. Gerçeğin sunumu konusunda sanat eserini bir ayna olarak gören Platon, sanatçının yaptığı şeyin görünen dünyaya bir ayna tutmak olduğunu belirtir. Platon (2008: 338), gerçek olan idea'lar dünyası ve idea'lar dünyasının yansıması olan, şu anda içinde yaşanılan, görünür, anlaşılır şeylerin dünyası olmak üzere iki dünyadan bahseder. Sanat eseri ideanın (mutlak gerçeğin) üç derece uzağındadır diyen Platon taklit edilen şeyin ideanın bir kopyası olduğunu, sanat eserinin ise kopyanın kopyası olduğunu söylemektedir. Platon'un görüşleri sanat tarihinde yansıtma kuramı olarak adlandırılan bir yaklaşımın içinde değerlendirilmektedir. Bu çerçevede toplumcu gerçekçilik sanat akımının, yansıtma kuramının içinde yer aldığı düşünülür. Platon'un yansıtma kuramı temel alındığında sinemanın fiziksel gerçekliğe sıkı sıkıya bağlı olduğu görülür.

Fiziksel gerçeklik içinde filmleri gerçekçi buluruz çünkü onlardan belirli tepkileri, jestleri ve tutumları öğreniriz. Bir filmde ya da televizyon programında bu jestleri gördüğümüzde ve tepkileri hissettiğimizde bunları gerçek sanırız. Çünkü onları daha önce görmüş ve hissetmişizdir. Muhtemelen onları taklit etmişizdir. Bu, onları tekrar tekrar gördüğümüz ve içselleştirdiğimiz, iyi ya da kötü olsun onları yaşadığımız için gerçek varsaydığımız sonsuz bir çember, kültürel olarak emredilmiş çeşitli duygusal ve görsel oluşumlar aracılığıyla bir yineleme olarak gerçekliktir (Kolker, 2011: 11).

Fiziksel gerçeğin sunumunda Kracauser'e göre sinemanın fiziksel gerçeklikle olan ilişkisinde önemli olan nokta, onun ne kadar iyi taklit edebildiği değil, gerçekliğin kayda alınıyor oluşudur. Film ancak fiziksel gerçekliği kaydedip gözler önüne serdiğinde gerçekleştirir kendini (Kracauser, 2015: 16). Bu çalışmada örnek olarak seçilen Can Ulkay'ın Ayla filmi, hayatın fotoğrafını çekerek gerçeği hem kaydetmiş hem de gerçeği yeniden üretmiştir.

2. Yöntem

Ayla filminin çözümlemesinde yöntem olarak söylem ve eleştirel söylem analizi kullanılmıştır. Söylem analizi ideolojiden, medyadan, edebiyattan, yönetim şekline kadar geniş bir yelpaze içerisinde eleştirel bir bakış açısıyla kullanılabilir. Söylem analizi, konuşma ve metinler aracılığı ile oluşan anlam ürünleri ile ilgilenen geniş kapsamlı sosyal ve kültürel araştırmalar içinde kullanılan bir araştırma yöntemidir.

Eleştirel söylem analizi ise; söylem analizinin bir alt türü olarak, güç, hakimiyet, hegemonya, sınıf farkı, cinsiyet, ırk, ideoloji, ayrımcılık, çıkar, kazanç, yeniden oluşturma, dönüştürme, gelenek, sosyal yapı ya da sosyal düzen gibi temaları ön plana alan ve araştırma alanı olarak bu konuları işleyen bir yöntemdir (Van Dijk, 2003; 352-372). Çerçevesi belirlenmiş olan bu sınırlar içerisinde Ayla Filminin analizi aşağıdaki şekilde yapılmıştır.

3. Ayla Film

3.1. Ayla Film Künyesi

Yönetmen: Can Ulkay Senaryo: Yiğit Güralp

Oyuncular: İsmail Hacıoğlu, Kim Seol, Çetin Tekindor, Ali Atay, Murat Yıldırım, Taner Bırsel, Altan Erkekli, Meral Çetinkaya, Damla Sönmez, Büşra Develi, Eric Roberts, Lee Kyung-Jin, Sinem Uslu ve Erkan Petekkaya

Yapım Yılı: 2017

Süre: 125 Dakika

3.2. Ayla Film Özeti

Film, 1950 yılındaki Kore Savaşı'nda yaşanmış gerçek bir hikâyeden filme uyarlanmıştır. Kore savaşına gönüllü olarak katılan Süleyman Astsubay savaşın ortasında masum, ne yapacağını bilemeyen, zor durumda olan küçük bir kız bulur. Koreli bu küçük kız yetimdir ve çaresizce ortalıkta dolaşmaktadır. Kızın zor durumda olduğunu gören Süleyman Astsubay kızını yanına alır ve ona ay anlamına gelen Ayla ismini verir. Aralarında çok sıkı bir bağ oluşan Süleyman Astsubay ve Ayla adeta baba ile kız arasındaki yakınlık ve sıcaklığı yaşamaya başlarlar.

Türk Birliği'nin yatakhaneğinde yatıp kalkmaya başlayan Ayla birliğin maskotu ve neşe kaynağı olur. Ayla Türk askerleri ile zaman geçirirken en çok Süleyman Astsubay ile zaman geçirir. Ve ona baba demeye başlar. Ayla Türkçe'yi öğrenir. 15 ayın sonunda Kore'deki görevini tamamlayan birliğin Türkiye'ye dönme zamanı gelir. Ayla'yı Kore'de bırakıp Türkiye'ye dönmek istemeyen Süleyman Astsubay bütün hukuki yolları denese de Ayla'yı Türkiye'ye getirme konusunda başarılı olamaz. Ayla'yı Kore'de bırakarak Türkiye'ye dönüş yapmak zorunda kalan Süleyman Astsubay ve yetimhaneye verilecek olan Ayla birbirlerine veda ederken en kısa zamanda tekrar buluşmak için birbirlerine söz vererek ayrılırlar.

Aradan tam altmış yıl geçer. Ayla ve Süleyman Astsubay birbirlerini hiç görmezler. Astsubay Süleyman nerede olduğu, ne yaptığı hakkında hiçbir bilgisi olmadığı Ayla'yı yeniden görebilmek için harekete geçer.

3.3. Ayla Film Çözümlemesi

Umudun, kardeşliğin, insanlığın filmidir Ayla. Onun içindir ki barışın filmi denebilir Ayla'ya. Masum, zavallı bir çocuğa gönül kapılarını açan, merhametli, şefkatli, yüreği insan sevgisi dolu olan Türk askerinin hikayesidir Ayla. Bir dönem filmidir. 1950-1953 yılları arası Türk'ler içinde Koreliler içinde çok zor yıllardır. Çünkü Koreliler savaşın içinde, Türkiye'den giden 15 bin asker ise adeta ateşin içindedir. Bu film 1950 ile 1953 yılları arasındaki Kore savaşını ve de Türkiye sosyal yapısının kesitini sunması adına güzel bir dönem filmi olarak değerlendirilebilir. Film bir dönem filmi olduğu gibi müttefikler (Güney Kore, Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye'nin de içinde olduğu Birleşmiş Milletler İttifakı) ile düşman güçler (Kuzey Kore Ve Çin Halk Cumhuriyeti ve Sovyet Rusya) arasında yaşanan savaş filmidir.

Film milli değerleri, insan sevgisini, kutsal bilinen değerleri ve uğruna mücadele edilecek değerleri göstermesi adına milliyetçi film olarak da kabul edilebilir. Kendine güven, emanete sahip çıkma, sevgi, zorda olana yardım, merhamet, karşılıksız iyilik, Türk insanının mayasında ve genlerinde vardır. İşte yukarıda sıralanan bu olumlu sıfatları gösteren, anlatan, ama gene de kelimelerin kifayetsiz kaldığı bir film olmuştur Ayla. Özellikle zulüm gören veya ezilen kesime karşı ufakta olsa sağlanabilecek ufacık bir yardım ve uzatılacak insanlık elinin tahmin edilemeyecek boyutlarda olumlu sonuçlar doğurduğu görülür bu filmde. Bundan dolayıdır ki ihtiyaç duyduğumuz ve birçok kesim tarafından unutulmaya yüz tutmuş duygularımızı tekrardan canlandırmak adına izleyiciler Ayla filminden kendi içlerinde barındırdıkları duygulara doğru yaşayacakları bu serüvende yardımlaşma bilinciyle yapacakları iyiliklerle toplumsal katkıya destek sağlamış olacaktırlar. Bu yönleriyle bize, bizim toplumumuza ait olan, bizi anlatan bir film olması sebebiyle milliyetçi film sıfatını hak etmektedir, Ayla.

Kore savaşını ve oradaki Türk Birliğinin macerasını yürek ısıtan bir öyküde birleştirerek seyirciye sunma çabasını güden bir filmdir Ayla. Savaşın yıkıcı yüzünü göstererek başlar film. Çaresizlik, yıkım, patlayan bombalar, havada uçan insanlar, nereye kaçtığını bilmeyen zavallı insanlar.

Bir sonraki sahnede İskenderun sokakları görülür. Daracık küçük parke taşları ile döşenmiş, mutlu insanların yaşadığı temiz bir şehir hayatından küçücük kesitler verilir. İyi giyimli dört genç erkek arkadaşın, bisikletleri ile gezintilerine tanıklık eden seyirci Süleyman Astsubay ile tanışır. Dar bir sokaktan geçerken, Süleyman Astsubay ve Cemal'in sevdikleri kızların evinin daracık sokağından geçerken kızların, Süleyman ile Cemal'in birbirlerine bakışlarına tanık olur seyirci. Filmin başlarında Süleyman Astsubaya ait olan bir hayatın bugünkü durumu ile birkaç ay sonra gidip bir yıl boyunca yaşayacağı ve de savaşaacağı iki ülke arasındaki farkı göstermek açısından bu tablo önemlidir.

Binbaşının, Süleyman Astsubaya Kore'ye görevlendirildiğini açıklarken ki açıklama biçimi çok özel ve de önemlidir. Kore'deki görev alacak kişilerin başarılı ve de görevi hak eden kişilere verildiğini söyleyen Binbaşının Süleyman Astsubaya sevdiğin var mı sorusu filmde rol alan kişilerin inceliğinin göstergesidir. Ama ondan daha önemli olan Süleyman Astsubayın verdiği cevaptır. Türk askerinin vatani için alacağı görevin sevdiğinden de önde geldiğini göstermesi adına bu sahneye ayrı bir parantez açmak gerekir.

Türk Birliği yola çıkar. Yolculuk gemi ile yapılmaktadır. Filmdeki en ilginç sahnelerden birisi Türkiye'den Kore'ye yapılan yolculuk esnasında karıncaların kendisini yediğini söyleyen Mesut Üsteğmen'in Süleyman Astsubaydan mazot istemesidir. Süleyman Astsubay ise mazotu bulabileceğini ama ne için istediğini öğrenmek isteyince Mesut Üsteğmen'den karıncalar cevabını alır. Süleyman Astsubay onlarda can der ve karıncalara kıyamaz. Karıncalara mazot yerine şeker vermeyi teklif eder. Üsteğmen Mesut'un sözü düşündürücüdür: 'Karıncayı öldürmeye kıyamayan savaşa gidiyor.' Ve sonrasında Süleyman Astsubay karıncalara şeker verir. Bu sahne aslında bize can taşıyan her mahlukata ne kadar sevgiyle yaklaşan bir insan üzerinden Türk askerinin merhametini göstermektedir.

Yolculuk sona erdiğinde tarih 1950 Ekim ayını göstermektedir. Türk Birliği önce Busan'a oradan görev yapacağı Kunuri'ye geçer. Düşman kuvvetlerinin yakıp yıktığı yerler mahvolmuştur. Türk Birliği'nin görev yaptığı bölgeye yakın bir yere operasyon düzenlenir. Süleyman Astsubay, enkaz ve cesetler arasında yatan bir küçük kız bulur. Ay gibi yüzü, kocaman gözleri ve alabildiğine ürkmüş haliyle. Onu alır, birliğe getirir. Savaşın ortasında bulunduğu kız çocuğunu birliğe getiren Süleyman Astsubay önce saçlarını yıkar daha sonra da keser. Kız çocuğuna bir yıla yakın ev ve yuva olacak olan bir yatak hazırlayıp, ona giysiler, ayakkabılar satın alıp bütün ihtiyaçlarını karşılar Süleyman Astsubay. Annesini ve babasını kaybetmiş bu yavrunun adı Kim Eunja'dır. Kızın ismi kadar isminin telaffuzu da zordur. Ay gibi yüzü olan bu kıza Ayla ismini koyar Süleyman Astsubay ve arkadaşları. Filmde bu sahnenin anlattıkları önemlidir.

Bugün dünya küçülmüş ve insanlık ile ilgili değerler her yerde ortak değerler haline gelmiştir. Dünyanın hemen her yerinde bu değerlerin merkezinde çocuk ve çocuklar yer alır. Filmde de savaşın ortasında olup, çocukları baş tacı eden, dili ve dini farklı olan bir ülkenin çocuğunu anlamak, sarmalamak, onun ihtiyaçlarını gidermek, hepsinden önemlisi ona baba olabilmek erdemini gösteren Türk askerinin davranışı seyirci tarafından hem içleri burkan hem

de takdirle karşılanan bir davranıştır. Yüzeysel bir izlemede ne var bu davranışta denilebilir. Ancak filmin alt okumalarında ve yan anlamlarında bir ülke insanının gösterdiği onurlu insanlık duruşu, Türk askerinin adamlığı, Türk insanının insanlığı filmin daha fazla okunamayacak kadar barış kokan, insanlık kokan bir film olduğu izlenimini vermektedir. Bu da filmin kültürler arası iletişim adına önemini göstermektedir.

Kültürler arası iletişimde dilden daha önemli olan unsurlara ihtiyaç vardır. Bu da duygu ve düşünce birliğinin oluşumudur. Filmde de bu somut olarak görülür. Kısa bir zaman içerisinde Ayla ve askerler birbirine alışırlar. Birlikte oyunlar oynamaya, birlikte vakit geçirmeye başlarlar. Bu arada Türkçeyi öğrenen Ayla, Süleyman Astsubayı babası bilir. Peki, neden diğerlerini değil de onu? Bu sorunun cevabı kısa ve net olarak verilebilir. Astsubay Süleyman'ın adamlığından. Ancak bu ilişkinin baba ve kız ilişkisine dönmesi daha sonra aralarındaki duygusal bağın kuvvetlenmesi ile yüzeysel olarak cevaplandırılacak bir durumun özetidir. Bu durum çok basit olmayan bir mevzudur. Çünkü bu kelimelerle anlatılamayacak kadar duygu yüklü bir insanlık manzarasıdır. Şu noktanın altı çizilebilir. Türkiye'den giden asker sayısı 15 bin kişidir. Ayla denilen küçük kıızı zor durumda, çaresiz hangi Türk askeri görse belki de hepsinin sergileyeceği tutum ve davranış aynısı olacaktır. Bu insanlık onurunu yaşamak Süleyman Astsubaya kısmet olmuştur.

Filmdeki bazı sahneler seyircinin yüreğini burkan cinstendir. Süleyman Astsubayın babasının annesine sitemli konuşması hem oğlunun Kore'ye giderken haber vermeden gidişine duyulan sitem, hem oğlunun mürüvvetini görme isteği hem de özlem ile ortaya çıkan durumu özetlemektedir. "Baba: Giderken bize haber vermeden gitti. Gurur duyduk. Dönsün artık. Üzerine düşeni yaptı. Evlendirelim artık onu. Anne: İskenderun'da bir sevgilisi var diyorlar. Filmdeki kesme sahnesi İskenderun'daki o sevgilinin evine döner. Sevdiği kız Nuran radyo başındadır. Radyo spikeri: Kahramanlar saati ile yayınıma devam ediyoruz. Radyoyu dinleyen Nuran'ın sevdiği için istediği şarkıya sıra gelir. 'Ne çok çektim hasretinden ben, ah bir bilsen.' Aynı saatte radyoyu dinleyen bir başka seven kişi de radyo başındadır. Kahramanmaraş'ta Süleyman Astsubaya aşık olan Nimet." Süleyman Astsubay üzerinden 1950'li yıllarının Türkiye'sinde sevmenin sevilmenin, beklemenin, aşkın güzelliğini resmeden bir enstantanedir.

Süleyman Astsubayın savaşta gösterdiği üstün başarı takdire şayandır. Ancak en büyük başarısı savaşta anne ve babasını kaybetmiş konuşamayan, travma geçiren kız çocuğunu tekrar hayata kazandırmış olmasıdır. Annesi ve babasını kaybetmiş küçük kız Ayla'nın savaş sırasında Astsubay Süleyman tarafından sahiplenilmesi Amerikalı komutanlar tarafından olağanüstü davranış olarak nitelendirilir. Süleyman Astsubay için Türkiye'ye dönüş vakti yaklaştıkça Ayla ile aralarındaki bağ daha da kuvvetlenmektedir. Filmdeki savaş sahnelerinden sonraki en gerilimli andır bu sahne. Süleyman Astsubayın Ayla'yı valizine koyarak Türkiye'ye kaçırmak teşebbüsünde Süleyman Astsubay sınırı geçememiş, valizin içindeki Ayla yakalanmış ve tüm seyirciler yıkılmıştır. Taraf olma adına baba ile kızın birlikte yaşaması dileğinden kaynaklanan bir taraf tutmadır bu. Ama sonuç olumsuz olmuş umutlar, beklentiler, vaatler yılların cömertliğine kalmıştır.

Filmin içerisinde görsel açıdan zenginliği sağlayan unsur sayısı fazladır. Filmde karın yağma sahnesi filmin temposunu arttırmış, kardan adamın yanında oynanan kartopu filmin içine ayrı bir tat katmıştır. Filmde Ayla'nın Türk askerlerine ısındıkça onlarla kurduğu iletişim ve güldüğü, hayata umutla baktığı bölümler Kore'nin dağlarına çiçekler açtıracak kadar güzel sahnelerdir. Süleyman Astsubayın Ayla'ya Türkçe okumayı öğretirken, Türkçe okuma kitabının

içindeki pasajlarda aile resmine bakarak Ayla'nın Süleyman Astsubaya baba, Süleyman Astsubayın Ayla'ya kızım dediği sahneler filmdeki duygusal sahnelerin zirveye çıktığı anlardır. Bu anlarda benim aklımdan geçirdiğim filmin isminin Babam ve Kızım olabilir miydi? Sorusudur.

Filmde Ali Astsubayın Marlyn Monro'ya tutkulu olan platonik aşkı görülür. Bu tutku filmin bazı bölümlerinde hem oyuncuların hem de seyircilerin tebessüm etmesine imkan sağlar. Kore'de Marlyn'e çok benzeyen bir şarkıcı birliğe konser vermeye gelir. Konsere giden Ayla, Marlyn'e benzeyen şarkıcıdan Ali için imzalı fotoğraf alır. Filme ayrı bir lezzet ve tat katmak adına bu güzel bir sahnedir.

Filmin olay örgüsü içindeki çok fazla ve çeşitlilik gösteren konu olmaması yüzünden Ayla üzerinden derinlik kazanmasından dolayı mekan çeşitliliği açısından Tokyo gezisi filme ayrı bir renk katmıştır.

Filmdeki en ilginç ayrıntılarından birisi Ayla ile Süleyman Astsubayın uçurtma sahnesinde uçurtmanın Kore haritasından yapılmış olmasıdır. Ayrıca görüntülerin akıcılığı, müziğin filme kazandırdığı ivme, konunun ilginçliği, oyuncuların filmdeki rollerini oynuyormuş gibi değil de adeta yaşıyormuş gibi oynamaları elbette filmin seyir keyfini arttıran unsurlardır.

Filmde milli duyguları harekete geçiren hoş sahneler vardır. Bu sahnelerden birinde Türk yetkililer tarafından Koreli yetim ve/ya öksüz çocuklar için yaptırılan Ankara Okulu'nda, Koreli çocukların Ankara Marşı'nı söyledikleri bölüm Türk insanının yüreğini hoplatan cinsten olmuştur.

Filmin içindeki Türk Milliyetçiliğini destekleyen sahnelerden bir diğeri Türk Hava Yolları uçağının görüldüğü sahnedir. Türkiye ile Kore arasındaki yolculuk sırasında seçilen hava yolu şirketinin Türk Hava Yolları olması tesadüf olmadığı gibi burada bu özellikle ön plana çıkarılmaya çalışılan unsur olmuştur.

Türk insanının merhameti, hoş görüsü, kahramanlığı, yetimlere ilgisiz kalamadığı bu filmde çok güzel anlatılmıştır. Ayla filmi, milletleri farklı olsa bile iki insanın birbirini baba-kız olarak nasıl sevebileceğini anlatan sınırsız bir sevgi hikayesidir.

Ayla'nın estetik çözümlenmesine bakıldığında zaman söylenecek tek bir kelime filmi estetik açıdan anlatmaya yeter; Mükemmel.

Filmin öyküsünün yaşanmış bir olaydan alınmış olması, senaryonun film yapım ekibi tarafından kurgulanmasını kolaylaştırmıştır. Savaşın, dramın, insanlığın, asker psikolojisinin, sevdanın bir potada eritildiği bir öykü olmasından dolayı, senaryo gerçek ve inandırıcıdır.

Filmde uzak, genel, yakın planlar kullanılmıştır. Bu planlar hem yapılan betimlemeleri desteklemiş, hem de filmdeki karakterlerin üzüntülerini, acılarını, sevinçlerini ve tepkilerini görebilmeye imkân sağlamıştır.

Savaş arenasında harabe ve yıkık yerlerin gösterildiği, iki ateş arasında kalmış insanların bulunduğu sahnelerin uzak plan çekimler ile verildiği kısımlar, izleyenleri hüzünlendiren cinstendir. Filmde fazlaca kullanılan çevrinme ve zoom hareketleri filmin hızlı olan temposunu daha da arttırmıştır.

Savaşın tüm trajik ve karanlık yüzünü göstermede ışık ve aydınlatmadan çok yoğun olarak faydalanılmıştır. Işık ve aydınlatmanın en temel işlevi, filmin gerçekçiliğinin katkı yapması ve inandırıcılığını arttırmasıdır. Filmde seçilen mekânlar ve dekorlar savaş dönemine uygun olarak tasarlanmıştır. Mekânların ve dekorların savaş dönemini yansıtmada yönetmen ışık ve aydınlatmadan çok yoğun olarak faydalanmıştır. Filmde karanlık, flu ve aydınlık sahnelerin olması filmde sert ve yumuşak ışık kaynaklarının kullanıldığını göstermektedir. Bu farklı ışık kaynakları ile yaratılan sahneler, filmin izleyiciler tarafından daha kolay algılanmasına katkı sağlamıştır.

Filmde kullanılan flu ve mat renkler, savaş ambiansını yaratmada etkili olmuştur.

Filmde ses derinliğine ve ses yakınlığına dikkat edildiği görülmektedir. Filmin içerisinde çok sık karşılaşılan, bir kişinin yürüme sahnesi gösterilirken, arkadaki birkaç kişinin konuşmalarına devam eden bölümlerde ses derinliği ve ses yakınlığı belirgin olarak ortaya çıkmıştır. Radyodan haberleri dinlerken sesin geldiği yönün ve kaynağın film içerisinde bir sıkıntı yaratmaması yönetmenin estetik açıdan sese verdiği değeri göstermektedir.

Fahir Atakoğlu'nun sıcacık bir sevgiyi anlattığı film müziği ile 'Sevdim Bir Genç Kadını' tango müziğinin harmanlanarak sunumu, aşkın güzelliğini ve aşkın estetiğini tekrardan izleyicilerin yorumlamasına imkân sağlamıştır.

Filmde öznel zamanın, nesnel zamanı, zaman tünelinin içinden alıp çıkardığını görmek mümkündür. Kore'de görev yapan Süleyman Astsubayın bir yıllık savaş günlüğünü yüz yirmi beş dakikalık film pelikülün içine sığdırarak sevginin hikâyesini sunabilme becerisi yönetmene aittir.

Dört yıl süren bir savaşın bir yıllık bölümü filmde konu edilmiştir. Bir yıllık süreç içerisinde geçen olayların yaşandığı mekânların seçimi önemlidir. Savaş sahnelerinin çekildiği mekân olarak hazırlanan Küçük Kore film platosu hem savaşı hem de savaş sırasındaki gündelik yaşamı sunması adına oldukça iyi tasarlanmıştır. Filmde zamanın ruhunu yakalamak adına seçilmiş mekânlar doğru seçimler olarak görülmektedir.

Filmdeki bütün oyuncuların, sergilemiş oldukları başarılı performans, filme çok büyük değer katmıştır.

Senaryo, kamera, çerçeveleme, kompozisyon, ses, kurgu, oyunculuk gibi sinemanın temel öğeleri olan konulara çok fazla emek harcandığı ve üzerinde çalışıldığı görülür. Bu da ortaya keyifli bir sanat filminin çıkmasına imkân sağlamıştır.

Film bundan altmış yedi yıl önce olmuş bir savaşın içinden çıkarılan bir olayı anlatırken, kültürlerarası çalışmalara konu olacak kadar politik bir temayı, insan sevgisine ve insani duygulara indirgeyerek ideolojik kalıplarını kırmış ve filmi insanı sevmeye indirgemıştır.

Ayla, milliyetçi bir film olarak iki farklı ülke insanını birbirine kaynaştıracak kadar sevgi ile kucaklamıştır, insanı.

Ayla, insani yönüyle, milliyetçi yönüyle, kültürler arası etkileşim yönüyle ideolojik bir film olmuştur. Bu unsurları, bir potada eriten tarafı filmin estetik yanısıdır.

Aslında bir savaş filminden; bir sevgi, bir insanlık ve bir sanat filminin çıkmasını sağlayan en önemli faktör, filmin estetik yapısıdır.

Sonuç

Bu çalışmada hayatın fotoğrafını çeken Can Ulkay Ayla Filmini üreterek, gerçeği hem kaydetmiş hem de tarihi nitelikte bir belge ortaya koymuştur. Kore savaşı gerçeğinin sunumunda vatan sevgisinin, milliyetçilik duygularının, aşkın, insanı sevmenin anlatılan öykünün merkezinde yer aldığı görülmüştür. Öykünün anlatımında toplumsal olay, olgu ve kavramların kullanıldığı ve dönemin ideolojik konularına vurgu yapıldığı gözlenmiştir.

Çözümlemesi yapılan Ayla filminde, memleket sevgisinin ağır bastığı bir söylem dilinin olduğu görülmüştür. Bu dilin kullanım biçimi, bazen görüntünün gücü, bazen ses, bazen sessizlik, bazen efekt, bazen de müzik ile gerçekleşmiştir.

Ayla, Türkiye'nin içinde bulunduğu jeopolitik konumun sonucu bundan tam 67 yıl önce olmuş bir savaşın sonucunda çekilmiş bir filmidir. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin belkemiği olan Astsubayların filmde ana karakterler olarak ön planda olması filmde birinci dikkat çeken yandır. Astsubay Süleyman'ın adamlığı, insanlığı, görevini yaparken ki görev sorumluluğu, mesleki başarıları elbette filmin ana merkezine alınacak kadar değerlidir. Burada üzerinde durulması gereken önemli bir nokta vardır ki bunun atlanmaması gerekir. Sevmeyi bilebilmek, insanı sevebilmek, çocuğu sevebilmek, farklı bir ülke insanını sevebilmek, savaşta görevini yaparken yüreği insan sevgisi olan bir insanın insanlığını gösterebilmek bunlar filmde layığıyla verilmiştir. Filmdeki en gerçekçi olan yanın bu olduğunun altının çizilmesi gerekir. Süleyman Astsubayın Kore'deki görevini layığı ile yapıp Türkiye'ye döndükten sonra, sevdiğinin başka bir erkekle evlendirilmiş olması yaşanan toplumun karakteristik özelliğini göstermesi adına önemlidir.

Ayla filminde Türk insanının yapısı sevgi üzerinden, meslek aşkı üzerinden, adamlık ve insanlık üzerinden verilmiştir. Milliyetçiliğin özünde de olan bu konular filmin ana temasını oluşturmuştur. Ayla'nın ideolojisini oluşturan bu milliyetçi temaların sunumunda estetiğin öğeleri filmi keyifle izlenecek bir sanat eseri haline getirmiştir.

Kaynaklar

- Büker, Seçil (2012). *Sinemada Anlam Yaratma*, 2.Baskı, İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Van Dijk, Teun (2003). *Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım*, Haz.: Barış Çoban, Zeynep Özarslan, *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji*, İstanbul: Su Yayınları.
- Güçhan, Gülseren (1992). *Toplumsal Değişme ve Türk Sineması*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Kolker, Robert (2011). *Film, Biçim, Kültür*, Haz.: Ertan Yılmaz, Çev.: Fırat Ertınaz, Ali Güney, Zeynep Özen, Onur Şakır, Perihan Tokem, Dilek Tunalı, Ertan Yılmaz, Ankara: De ki Basım Yayım Ltd.
- Kracauer, Siegfried (2015). *Film Teorisi-Fiziksel Gerçekliğin Kurtuluşu*, Çev.: Özge Çelik, İstanbul: Metis Yayınları.
- Platon (2008). *Devlet*, Çev.: Sabahattin Eyüpoğlu, Mehmet Ali Camgöz, 15. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yaylagül, Levent (2004). 1960-1970 Dönemi Türk Sinemasında Düşünce Akımları, Ed.: Fatma Dalay Küçükçurt ve Ahmet Gürata, *Sinemada Anlatı ve Türler*, Ankara: Vadi Yayınları.